

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Mamlakat Turistik Destinatsiyasini Shakllantirishda Samarqand Viloyati Turistik Obyektlarining O‘Rni

Ayubov Ilyos Ilxomovich

Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti, i.f.f.d., PhD, Dotsent

Email: ilxomovich03071984@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada mamlakat turistik destinatsiyasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida Samarqand viloyati turistik obyektlarining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Samarqand nafaqat O‘zbekistonning, balki butun Markaziy Osiyoning eng qadimiy madaniy markazlaridan biri sifatida xalqaro turizm bozorida yuqori salohiyatga ega. Hududda joylashgan Registon maydoni, Go‘ri Amir maqbarasi, Shohi Zinda majmuasi hamda Bibixonim masjidi kabi noyob tarixiy-me‘moriy yodgorliklar mamlakatning turistik brendini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada viloyatning boy madaniy merosi, Buyuk Ipak yo‘li bilan bog‘liq tarixiy ahamiyati, zamonaviy turizm infratuzilmasining rivojlanishi hamda xizmat ko‘rsatish sifatining oshib borishi mamlakatning umumiy turistik imijini mustahkamlashdagi strategik ahamiyati asoslab beriladi. Shuningdek, hududiy turizmni rivojlantirish orqali iqtisodiy o‘shni ta‘minlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish va investitsion jozibadorlikni kuchaytirish imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari Samarqand viloyati O‘zbekistonning yetakchi turistik destinatsiyasi sifatida milliy turizm siyosatida alohida o‘rin tutishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Turistik Destinatsiya, Samarqand Viloyati, Turistik Obyektlar, Madaniy Meros, Tarixiy-Me‘moriy Yodgorliklar, Buyuk Ipak Yo‘li, Turizm Infratuzilmasi, Hududiy Turizm, Investitsion Jozibadorlik, Milliy Turizm Imiji

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida turizm iqtisodiyotning yuqori qo‘shimcha qiymat yaratuvchi, xizmatlar sohasini kengaytiruvchi va hududlar raqobatbardoshligini oshiruvchi strategik tarmog‘iga aylanib bormoqda. Jahon amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, mamlakatning turistik destinatsiya sifatidagi muvaffaqiyati, avvalo, uning hududiy markazlari salohiyatidan samarali foydalanish darajasiga bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda turizmni iqtisodiyotning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida rivojlantirish bo‘yicha tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda[1]. Xususan, 2019–2025-yillarga mo‘ljallangan turizmni rivojlantirish konsepsiyasi, vizasiz rejimlarning kengaytirilishi, elektron vizalar tizimining joriy etilishi hamda transport infratuzilmasining modernizatsiya qilinishi mamlakatning xalqaro turizm bozorida o‘rni

mustahkamlashga xizmat qilmoqda[2].

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yilda O'zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar soni 6,7 million nafarga yetgan bo'lsa, pandemiya davrida bu ko'rsatkich keskin pasaygan. 2022-yilda mamlakatga 5,2 million nafar, 2023-yilda esa 6,6 million nafarga yaqin xorijiy sayyoh tashrif buyurgani qayd etildi. 2023-yilda turizm xizmatlari hajmi sezilarli darajada oshib, xizmatlar eksportida turizmning ulushi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Ushbu jarayonda tarixiy-madaniy merosga boy hududlar, xususan, Samarqand viloyati mamlakat turistik destinatsiyasining asosiy tayanch nuqtalaridan biri sifatida shakllanmoqda[3].

Samarqand qadimdan Buyuk Ipak yo'lining yirik savdo va madaniy markazi bo'lib, bugungi kunda ham xalqaro miqyosda tan olingan turistik makon hisoblanadi. 2001-yilda Samarqand shahri "Samarqand — madaniyatlar chorrahasi" nomi bilan YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, bu holat uning global turistik brend sifatidagi mavqeini mustahkamladi. Hududda joylashgan Registon maydoni, Go'ri Amir maqbarasi, Shohi Zinda majmuasi va Bibixonim masjidi kabi betakror me'moriy yodgorliklar nafaqat milliy, balki jahon sivilizatsiyasi merosining ajralmas qismi hisoblanadi[4].

Samarqand viloyatda turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha ham muhim natijalarga erishilmoqda. So'nggi yillarda mehmonxonalar soni va ularning o'rin sig'imi sezilarli darajada oshdi, yangi zamonaviy mehmonxona majmualari, oilaviy mehmon uylari va servis obyektlari ishga tushirildi. Samarqand xalqaro aeroportining rekonstruksiya qilinishi va yuqori tezlikdagi temiryo'l qatnovlarining kengaytirilishi hududning transport qulayligini oshirdi. Bu esa ichki va tashqi turizm oqimining barqaror o'sishiga zamin yaratmoqda[5].

Mamlakat turistik destinatsiyasini shakllantirish jarayonida aynan Samarqand viloyatining tutgan o'rnini shundaki, u O'zbekistonning tarixiy-madaniy qiyofasini ifodalovchi asosiy timsollardan biri hisoblanadi. Xorijiy turistlarning katta qismi O'zbekistonga tashrif buyurishda avvalo Samarqandni ko'rishni maqsad qiladi. Bu esa hududning milliy turizm imijini shakllantirishdagi strategik rolini ko'rsatadi. Shuningdek, viloyatda ziyorat turizmi, madaniy turizm, gastronomik turizm va MICE turizmi yo'nalishlarining rivojlanishi turistik mahsulotlar diversifikatsiyasini ta'minlamoqda.

Samarqand viloyati turistik obyektlarining mamlakat turistik destinatsiyasini shakllantirishdagi o'rnini ilmiy asosda o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot hududiy turizm salohiyatidan samarali foydalanish, raqobatbardosh turistik brend yaratish hamda iqtisodiy o'sishga erishishda Samarqand viloyatining imkoniyatlarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan.

Asosiy qism

Mamlakat turistik destinatsiyasini shakllantirish jarayonida hududiy markazlarning iqtisodiy va imijiy salohiyati hal qiluvchi omil hisoblanadi. Bu nuqtai nazardan, Samarqand viloyati O'zbekiston turizm tizimining tayanch hududi sifatida shakllangan. Viloyat tarixiy meros obyektlari soni, turistlar oqimi, infratuzilma sig'imi va xizmatlar hajmi bo'yicha respublikada yetakchi o'rinlardan birini egallaydi[6].

1-jadval. Samarqand viloyati turizm ko'rsatkichlari (2020–2024)

Yil	Hududga tashrif buyurgan turistlar (ming kishi)	Mehmonxonalar soni (ta)	Joylashtirish o'rinlari (ming o'rin)	Turizm xizmatlari hajmi (mlrd so'm)
2020	1210	312	18.4	1480
2021	1895	347	21.7	2135
2022	3820	415	28.9	4360
2023	4610	472	34.5	6245
2024	5085	531	39.8	7520

Yuqoridagi jadvalda 2020–2024-yillar davomida Samarqand viloyatining turizm sohasidagi asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi aks ettirilgan. Tahlil shuni ko'rsatadiki, besh yil davomida hududda turizm barqaror va yuqori sur'atlarda rivojlangan.

Birinchidan, hududga tashrif buyurgan turistlar soni 2020-yildagi 1 210 ming nafardan 2024-yilda 5 085 ming nafarga yetgan. Bu ko'rsatkich 4 barobardan ortiq o'sishni anglatadi. Ayniqsa, 2021–2022-yillarda turistlar oqimi keskin oshgani kuzatiladi (1 895 mingdan 3 820 ming nafarga). Bu davr turizm bozorining tiklanish va faol kengayish bosqichi bo'lganini ko'rsatadi[7].

Ikkinchidan, mehmonxonalar soni 312 tadan 531 taga yetgan. Ya'ni, 5 yil ichida 219 ta yangi joylashtirish obyektlari ishga tushirilgan. Bu hududda xususiy investitsiyalar faollashganini va turizm infratuzilmasi kengayganini bildiradi.

Uchinchidan, joylashtirish o'rinlari sig'imi 18,4 mingdan 39,8 ming o'ringa oshgan. Bu esa turistlar oqimining o'sishi bilan mos ravishda xizmat ko'rsatish quvvatlari ham kengaytirilganini anglatadi. O'rinlar sonining ikki baravardan ko'proq oshishi turizmni uzoq muddatli rivojlantirish strategiyasi mavjudligini ko'rsatadi[8].

To'rtinchidan, turizm xizmatlari hajmi 1 480 mlrd so'mdan 7 520 mlrd so'mga yetgan. Bu deyarli 5 baravar o'sish demakdir. Xizmatlar hajmidagi keskin oshish nafaqat turistlar sonining ortishi, balki xizmatlar sifati va qiymat zanjirining kengayishi bilan ham izohlanadi.

2020–2024-yillar davomida Samarqand viloyatida turizm ko'rsatkichlari barqaror o'sish dinamikasiga ega bo'lgan. 2020-yilda hududga 1 210 ming nafar turist tashrif buyurgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 5 085 ming nafarga yetgan. Bu 5 yil ichida qariyb 4 barobar o'sish demakdir. Mehmonxonalar soni 312 tadan 531 taga, joylashtirish o'rinlari 18,4 mingdan 39,8 ming o'ringa yetgan. Turizm xizmatlari hajmi esa 1 480 mlrd so'mdan 7 520 mlrd so'mga oshgan[9].

Samarqand viloyatining turistik salohiyati, avvalo, uning tarixiy-me'moriy obyektlari bilan bog'liq. Xususan, Registon maydoni, Shohi Zinda majmuasi, Go'ri Amir maqbarasi va Bibixonim masjidi kabi obyektlar xalqaro miqyosda tan olingan turistik brend elementlari hisoblanadi. Ushbu obyektlar atrofida shakllangan servis infratuzilmasi hududiy iqtisodiyotning ko'p tarmoqli rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, Samarqand viloyati MICE turizmi, ziyorat turizmi va madaniy festivallar o'tkazilishi bo'yicha ham yetakchi hududlardan biri sifatida shakllanmoqda. Bu esa mamlakat turistik destinatsiyasining diversifikatsiyalashuviga, turizm mavsumiylikni kamaytirishga va yil davomida barqaror oqimni ta'minlashga imkon bermoqda. Samarqand viloyati turistik obyektlari va infratuzilmasi mamlakat turistik destinatsiyasining asosiy tayanch ustuni hisoblanadi. Hududning o'sish ko'rsatkichlari O'zbekistonning global turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishda muhim strategik omil bo'lib xizmat qilmoqda[10].

Xulosa

Samarqand viloyati mamlakat turistik destinatsiyasini shakllantirishda hal qiluvchi strategik hudud sifatida namoyon bo'lmoqda. Statistik ko'rsatkichlar, infratuzilma rivoji hamda xizmatlar hajmining o'sish sur'atlari viloyat turizm salohiyatining tizimli ravishda kengayib borayotganini tasdiqlaydi. Ayniqsa, 2020–2024-yillar oralig'ida turistlar oqimining bir necha barobarga oshishi Samarqandning nafaqat tarixiy-madaniy markaz, balki zamonaviy turistik xizmatlar hududi sifatida shakllanganini anglatadi.

Samarqand viloyatda mehmonxonalar sonining ko'payishi va joylashtirish sig'imining kengayishi hududiy turizm infratuzilmasining barqaror rivojlanayotganidan dalolat beradi. Bu jarayon investitsiya muhitining yaxshilanishi, xususiy sektor faolligining ortishi hamda davlat tomonidan turizmni qo'llab-quvvatlash siyosati bilan bevosita bog'liq. Natijada Samarqand viloyati turizm sohasida qo'shimcha qiymat yaratish, xizmatlar eksportini kengaytirish va hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omilga aylanmoqda.

Samarqand viloyatning boy tarixiy-me'moriy merosi, madaniy festivallar, ziyorat turizmi va xalqaro tadbirlar o'tkazish tajribasi mamlakat turistik brendining shakllanishida asosiy tayanch vazifasini bajarmoqda. Turizmning diversifikatsiyalashuvi — ya'ni madaniy, ziyorat, gastronomik va ishbilarmonlik turizmi yo'nalishlarining rivojlanishi — hududda mavsumiylik ta'sirini kamaytirib, yil davomida barqaror turistik oqimni ta'minlash imkonini bermoqda.

Samarqand viloyatining mamlakat turistik destinatsiyasidagi o'rini yanada mustahkamlash uchun raqamli marketing texnologiyalarini keng joriy etish, ekologik va barqaror turizm tamoyillarini rivojlantirish, mahalliy aholini turizm xizmatlariga kengroq jalb etish hamda xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, xizmatlar sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish va innovatsion turistik mahsulotlar yaratish hududning global turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi.

Samarqand viloyati turistik obyektlari va infratuzilmasi mamlakat turistik destinatsiyasining yadrosi sifatida shakllanib, O'zbekistonning xalqaro maydondagi turistik nufuzini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Viloyatning iqtisodiy ko'rsatkichlari va rivojlanish tendensiyalari shuni ko'rsatadiki, Samarqand nafaqat tarixiy meros markazi, balki zamonaviy va barqaror turizm tizimini shakllantirayotgan yetakchi hudud sifatida mamlakat taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

- [1] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti, “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”, PF–60-son Farmon, 28-yanvar 2022.
- [2] O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi, O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish bo‘yicha yillik hisobot, Toshkent, 2023.
- [3] O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika agentligi, Hududlar kesimida turizm ko‘rsatkichlari, Toshkent, 2023.
- [4] B.X. To‘rayev, Turistik destinatsiyalarni boshqarish asoslari. Toshkent, O‘zbekiston: Innovatsiya nashriyoti, 2021.
- [5] M.M. Ergashev, Mintaqaviy turizmni rivojlantirishning iqtisodiy salohiyati. Toshkent, O‘zbekiston: Iqtisodiyot, 2020.
- [6] D.A. Tursunov, “Hududiy turizmni rivojlantirishda infratuzilmaning roli,” Iqtisodiyot va ta’lim, no. 5, pp. 112–118, 2022.
- [7] Sh.M. Qudratov, “Turizm sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish yo‘llari,” Bozor, pul va kredit, no. 7, pp. 45–52, 2023.
- [8] Samarqand viloyati hokimligi, Samarqand viloyatini 2030-yilgacha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturi, Samarqand, 2022.
- [9] A.A. Raximov, Barqaror turizm va yashil iqtisodiyot tamoyillari. Toshkent, O‘zbekiston: Fan, 2021.
- [10] N.N. Jo‘rayev, “O‘zbekistonda madaniy meros obyektlaridan turizmga samarali foydalanish masalalari,” Ijtimoiy fanlar axboroti, no. 3, pp. 67–74, 2023. Riker, D. (2012). ‘Energy costs and export performance. Manufacturing and Services Economics
- [11] Brief No.7. Office of Competition and Economic Analysis of the International Trade Administration’s manufacturing and Services unit. Retrieved from www.trade.gov/mas/ian.
- [12] Salehi, H., Ziari, E.D and Ziaei, M.S. (2017). The Effect of Raising Electricity Price on Welfare of the Household Sector in Rural Areas of Guilan Province, Iran. International Journal of Agricultural Management and Development (IJAMAD), 7(2). 245-255 Retrieved from: http://ijamad.iaurasht.ac.ir/article_527203_6ccad447746d00f225f116633a718472.pdf
- [13] Tapsin, G., (2017). The link between industry value added and electricity consumption in Turkey. European Scientific Journal 13 (13)
- [14] Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. Journal of Development Economics, 11(1): 222-112.